

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

53-1

BRNO 2012

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 53
Volume 53

Číslo 1
Issue 1

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová,
Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Executive Editors, Typography

Alice Del Maschio

Software
Software

Adobe InDesign CS5

Fotografie na obálce
Cover Photography

Prusiek, lok. 25. Hrob č. 22, zlato (viz obr. 6. na str. 78)

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design s.r.o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250
MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2012
Náklad 400 ks

Časopis je na seznamu neinpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.
Copyright ©2012 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

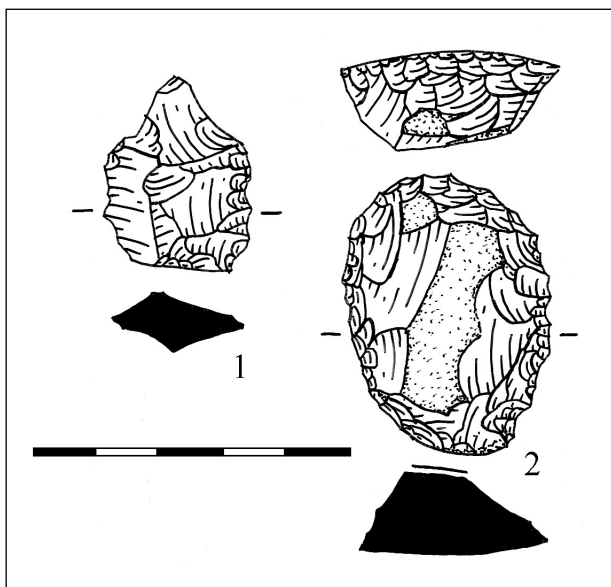
tuto kolekci nepodařilo výrazněji rozšířit. Artefakty byly vyrobeny z místního rohovce typu Troubky–Zdislavice. Technologicky jde o samé úštěpy, z nichž stojí za pozornost dva nástroje. V prvním případě se jedná o drobný úštěp s místní retuší (obr. 11:1). Druhým je strmě retušované škrabadlo na úštěpu, obecně spojované s aurignaciem. Retuš je provedena po celém obvodu nástroje (obr. 11: 2).

Nově zjištěná lokalita je součástí koncentrace paleolitického osídlení na vrcholových plošinách výrazných hřbetů Medlovské vrchoviny či na jejich svazích (Pěluhová Vitošová 2008, 267; Pěluhová Vitošová at al. 2008b, 258-259). Jde o mimořádně exponovanou polohu, ze které se dnes naskýtá dobrý optický pohled přes Zdouneckou brázdou jihozápadním směrem na mladopaleolitické lokality situované na severních svazích Chřibů. Výhledu směrem severovýchodním do údolí Věžeckého potoka a na pás paleolitických lokalit na hřbetu Bučovické pahorkatiny brání v současné době zalesnění. Z nejbližších prozatím nepublikovaných paleolitických stanic, odkud pochází výrazné kolekce štípané kamenné industrie kulturně se hlásící k aurignacienu, lze uvést dvě nálezové polohy v okolí kóty 374,8 m n.m., v trati „Hambalky“ na katastru obce Medlov u Zborovic a další v okolí kóty 367,2 m n.m. na katastru obce Tetětice. Příspěvek vznikl za podpory projektu „Moravskoslezská škola archeologických doktorandských studií II“ GAČR 404-09-H020.

Zdeněk Schenk, Martina Sedláčková

Literatura

- Demek, ed.1987:** *Zeměpisný lexikon ČSR - hory a nížiny*. Praha.
- Pěluhová Vitošová, L. 2008:** Zdounky (k. ú. Nětčice, okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 49, 267.
- Pěluhová Vitošová, L., Sedláčková, M., Schenk, Z. 2008a:** Věžky (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 49, 262–265.

Obr. 11. Zborovice. Vybrané artefakty. Kreslil. D. Figel'.
Fig. 11. Zborovice. Selected artifacts. Drawn by D. Figel'.

Pěluhová Vitošová, L., Sedláčková, M., Schenk, Z. 2008b: Rataje (k. ú. Popovice, okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 49, 258–259.

Resumé

A new Paleolithic site was discovered by Z. Schenk and M. Sedláčková within the cadastral territory of Zborovice in autumn 2008. A small collection of 3 artifacts was collected during a surface survey in the field near the 381 m elevation marker, ca 800 m to the west from Troják hill (396 m asl.), which is the highest point of Medlovské Highland. The artifacts are manufactured from patinated Troubky/Zdislavice-type chert. Technologically, this small collection consists of three flakes, two of them were modified as tools. A steeply retouched endscraper (Fig. 11: 2), which is considered to be typical for the Aurignacian period, represents the most significant find.

ŽELEČ (K. Ú. ŽELEČ NA HANÉ, OKR. PROSTĚJOV)
„Holcase“. Počátek mladého paleolitu. Sídliště. Záchraný výzkum, povrchový sběr.

Poloha lokality

Lokalita je situována asi 1,5 km svv. směrem od obce Želeč (okr. Prostějov) v předpolí rozsáhlé pískovny (pískovna Ondratice těžená společností Těžba šterkopísku, spol. s r. o.).

Dějiny výzkumů

Dějiny výzkumů na lokalitě známé jako Ondratice I/Želeč – Velká Začaková, Holcase jsou popsány ve zprávách o výzkumech z předchozích dvou let (Škrdla, Mlejnek 2010, 297; Mlejnek, Škrdla, v tisku) a podrobněji v připravovaném článku o této lokalitě (Mlejnek a kol. v tisku). V roce 2011 zde došlo na základě předchozího sondování (Škrdla, Mlejnek 2010) k vyhloubení 65 m dlouhé a 1 m široké sondy v těžebním pásmu ondratické pískovny. V profilu této sondy bylo identifikováno několik uhlíkových čoček. V prostoru jedné z těchto čoček bylo na haldě objeveno škrabadlo, proto jsme se rozhodli provést zde archeologický výzkum (sonda Zel4a).

V průběhu výzkumu v roce 2010, na kterém spolupracovali také studenti University of Minnesota pod vedením Gilberta Tostevina, došlo k odkrytí plochy 2 x 4 m, na které byla objevena 3 ohniště a několik menších uhlíkových koncentrací. V průběhu výzkumu došlo také k odebrání několika vzorků (Mlejnek et al. 2011). Mikromorfologická analýza vzorku sedimentu, která byla vypracována L. Lisou, potvrdila, že se v případě uhlíkových čoček jednalo o ohniště a ne jen o při požáru přirozeně vzniklé koncentrace uhlíků. Paleobotanická analýza uhlíků z ohnišť prokázala výraznou převahu modřínu, zastoupeny byly ale i uhlíky pocházející z dřeva borovice a jalovce. V průběhu výzkumu došlo také k odebrání uhlíku na radiokarbonové datování. Tento uhlík, který byl odebrán přímo z vrstvy poblíž nálezů kamenného artefaktu, přinesl datum 31 800±400 BP (Poz-37347). Dále byly odebrány D. Nývlttem vzorky na další geologické analýzy.

zy, jejichž výsledky dosud nejsou k dispozici. Analýzy makrozbytků a fosfátů nepřinesly žádné výsledky.

Přímo v ohništích a také v jejich okolí bylo nalezeno několik desítek kamenných štípaných artefaktů, většinou malých rozměrů. Ze surovinového hlediska převažoval křídový spongiový rohovec doplněný radiolaritem, moravskými jurskými rohovci a rohovcem typu Krumlovský les. Zajímavá je přítomnost BTF úštěpů (Odel 2004, 121), což dokazuje provádění plošné retuše na lokalitě. Jediným nalezeným nástrojem je zlomek konvergentně retušovaného hrotu z rohovce typu Krumlovský les, varieta 2.

Povrchový sběr

Na povrchový průzkum lokality Ondratice I/Želeč navázal v roce 2011 intenzivní průzkum blízkých lokalit (obr. 12). Cílem byla zejména revize v literatuře uváděných paleolitických lokalit v okolí (Valoch 1967; 1975; 1983). V rámci těchto výzkumů došlo k ověření poloh sídlišť řazených k epiaurignacienu (Ondratice II – Zadní hony a Ondratice VIII Kopaniny) a bohunicienských sídlišť (Ondratice IV – Syrovátky, Drysice II – Mesla a Drysice III – Žlíbky). V případě lokality Ondratice III – Smetanice se ověření polohy nezdařilo, lokalitu Drysice I – Kluče bude snad možné sjednotit s nálezy v poloze U Posedu. Nově byla objevena drobná povrchová lokalita Ondratice V – Hladišovský. Podrobnější výsledky povrchového průzkumu v roce 2011 jsou popsány v připravovaném článku (Mlejnek at all 2012; Mlejnek v tisku). Celkem se podařilo posbírat několik set kusů štípané industrie včetně nástrojů.

Záchranný archeologický výzkum

Ve dnech 27.6.–3. 7. 2011 a 3. 9. 2011 pokračoval záchranný archeologický výzkum lokality Želeč (sonda Zel4a). Na výzkumu se podíleli studenti archeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity (obr. 13). V rámci této výzkumné sezony došlo k rozšíření sondy severním směrem o 4 m² (čtverce G7, H7, H6, H5). Zdálo se totiž, že tímto směrem se koncentrace nalezených artefaktů zahušťuje. Plocha výzkumu byla opět rozdělena do čtverců o straně 0,5 m a všechny sediment byl proplavován na sítu o průměru ok 3 mm po vzorcích o objemu 10 l. Všechny proplavované vzorky, artefakty větší než 2 cm, uhlíkové čočky, kameny větší než 10 cm, vzorky na další analýzy a hranice vrstev byly zaměřovány metrem a nivelačním přístrojem ve 3D souřadném systému (viz obr. 14).

Stratigrafická situace byla stejná jako v minulé sezoně. Pod ornici (vr. A) a spraší (vr. B) se nacházely dva půdní horizonty, horní tmavě hnědý (vr. C) a spodní okrový (vr. D), které byly místy narušeny soliflukcí (obr. 15). Artefakty byly nejpočetnější v půdním sedimentu D, který ležel přímo na miocénních štěrcích (vr. E). Východním směrem vrstva D vyznívala, takže ve čtverci H5 nasedala vrstva C přímo na miocénní písek (vrstva E). Menší uhlíkové koncentrace ležely ve spodním okrovém půdním sedimentu (vr. D). Ze dvou koncentrací uhlíků byly odebrány vzorky, z nichž jeden byl odeslán na radiokarbonové datování do Poznaně. Výsledné datum je 29500 ± 400 BP

(Poz-45555). Štípaná industrie dosud čeká na detailnější zpracování. Většinou se jedná o drobné silicitové úštěpy, přítomny byly opět i BFT úštěpy (Odel 2004, 121), což svědčí o provádění bifaciální redukce na lokalitě. Zajímavé je, že v této části lokality začíná převládat radiolarit nad spongolitem, dokonce bylo nalezeno i jedno radiolaritové jádro.

Závěr

Po zpracování výzkumu z let 2010 a 2011 plánujeme vyhloubit další sondy bagrem a pokusíme se objevit místo bohatší na artefakty. Dále bychom rádi prozkoumali některé z větších ohnišť, provedli zde analýzu uhlíků a další radiokarbonové datování. V příštím roce bude výzkum podpořen grantem Společnosti Hugo Obermaiera.

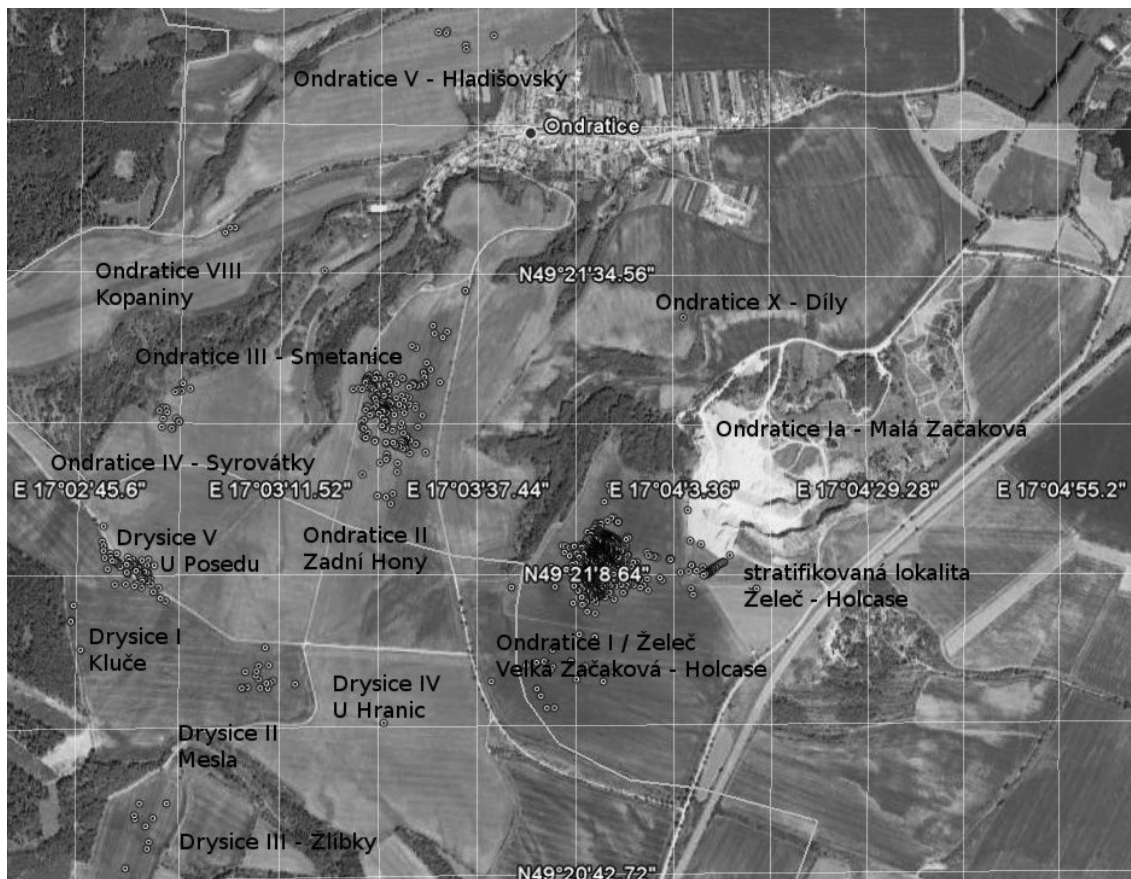
Ondřej Mlejnek, Petr Škrdla

Literatura

- Mlejnek, O., v tisku:** Revize povrchových paleolitických lokalit v okolí Brodku u Prostějova. Verification of the Palaeolithic settlement in the surrounding of Brodek u Prostějova. *Acta Filozofické fakulty Západočeské univerzity*.
- Mlejnek, O., Škrdla, P., Tostevin, G., Přichystal, A., Novák, J. 2011:** Želeč (k. ú. Želeč na Hané, okr. Prostějov). *Přehled výzkumů* 52, 151–154.
- Mlejnek, O., Škrdla, P., Přichystal, A. 2012:** Ondratice I / Želeč – an Early Upper Paleolithic site in Central Moravia. *Archäologisches Korrespondenzblatt* 42, 295–314.
- Odell, G. H. 2004:** *Lithic analysis. Manuals in Archaeological method, theory and technique*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Škrdla, P., Mlejnek, O. 2010:** Želeč. *Přehled výzkumů* 51, 296–301.
- Valoch, K. 1967:** Die altsteinzeitlichen Stationen im Raum von Ondratice in Mähren. *Acta Musei Moraviae sci. soc.* 52, 5–43.
- Valoch, K. 1975:** Ein spätes Aurignacien in Mähren, *Acta Musei Moraviae sci. soc.* 60, 23–44.
- Valoch, K. 1983:** Příspěvek k paleolitickému osídlení Prostějovska. *Acta Musei Moraviae sci. soc.* 68, 5–19.

Resumé

A rescue archaeological excavation continued at the Želeč – Holcase site (Zel 4a trench) in the 2011 season. This excavation was conducted in cooperation with archaeology students from the Masaryk University (Fig. 13). During this excavation season a trench was extended by 4 m² in a northerly direction (G7, H7, H6 and H5 squares). The excavation area was divided into 0,5 x 0,5 m subsquares and all sediment was screened in 10 l aggregate samples. All screened samples, artefacts longer than 2 cm, stones longer than 10 cm, samples for other analyses, and layer boundaries, were mapped on a 3D grid, by a meter and an engineer's level (Fig. 14). Stratigraphy was the same as in the previous season. There

Obr. 12. Letecký snímek jihozápadního okolí Brodku u Prostějova se zakreslenými povrchovými lokalitami a jednotlivými nálezy z let 2010–2011.

Fig. 12. Aerial photo showing an area to the south-west of Brodek u Prostějova with the location of particular surface sites and finds.

were two horizons of soil sediments (upper dark brown and lower orange-brown) situated under the plough horizon, B-horizon and upper loess, which were disturbed by solifluction in some places. The artefacts were most numerous in the soil sediments just above the Miocene gravel. Layer D became thinner towards the east and in square H5, layer E (Miocene gravel) was covered directly by layer C. All excavated charcoal lenses were situated in the lower ochre soil sediment (layer D). One charcoal sample was sent for radiocarbon dating to Poznan and the measured date was 29500 ± 400 BP (Poz-45555). The stone industry will be subject to a more detailed analysis. Most of the artefacts were tiny chert flakes; some bifacial thinning flakes were also present (Odel 2004, 121), which proves bifacial retouching at the site. Radiolarite is getting more numerous than spongolite in this part of the site. One radiolarite core was found.

In addition to the rescue excavation, surface surveys of the surrounding area were also conducted (Fig. 12) and the locations of the Epiaurignacian sites Ondratice II – Zadní hony and Ondratice VII – Kopaniny and the Bohunician sites Ondratice IV – Syrovátky, Drysice II – Mesla and Drysice III – Žlíbky were verified. We did not succeed in verifying the location of Ondratice III – Smetanice. Drysice V – U Posedu site is probably equivalent to the Drysice I – Kluče site. Finally we succeeded in dis-

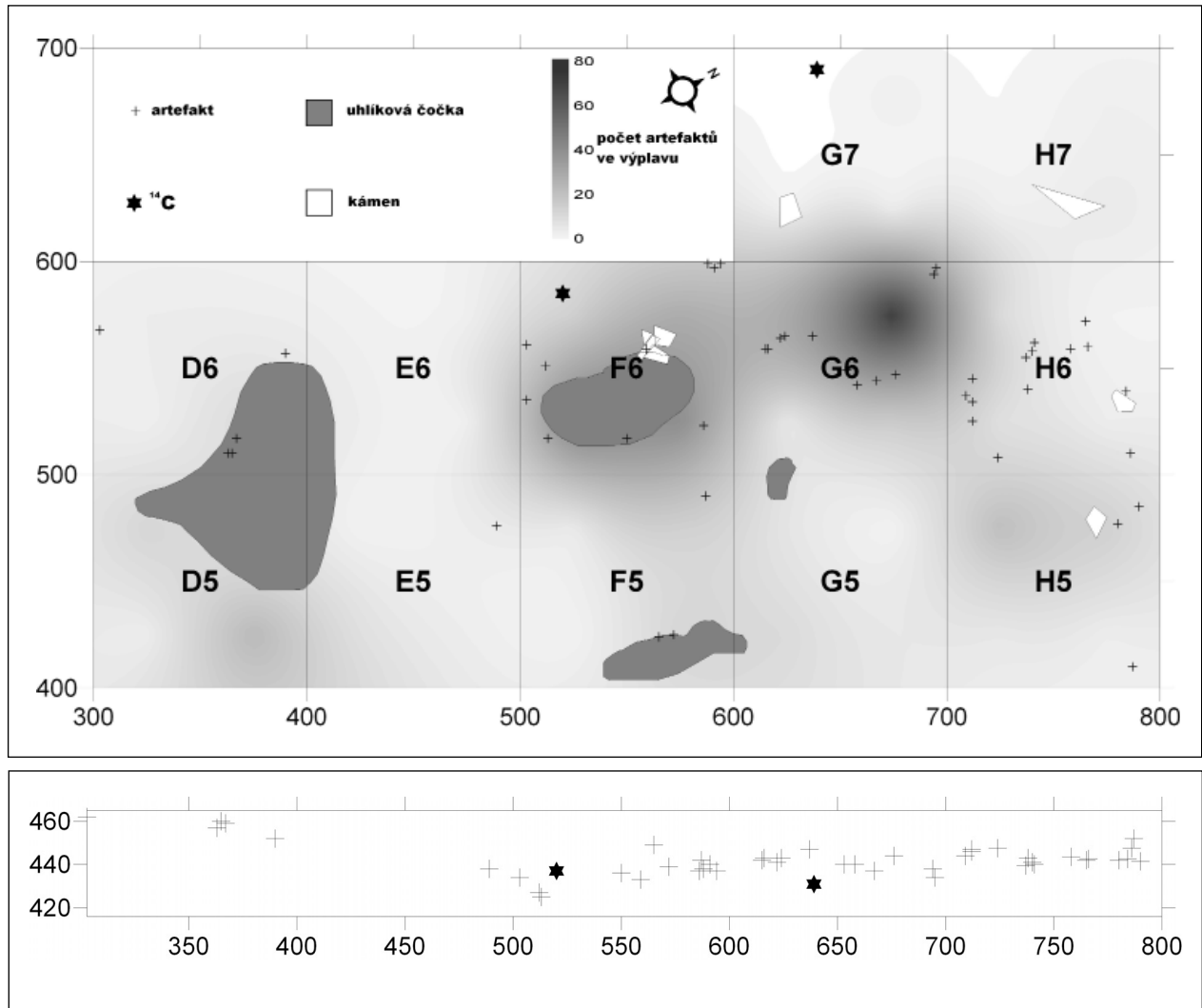
covering a new small surface site Ondratice V- Hladišovský. The results of the surface prospection are described in more detail in a future publication (Mlejnek, in print).

After analysing the results of the 2010 and 2011 excavations we plan to excavate more trenches and we will try to discover artefact clusters of greater density. Also we would like to excavate one of the hearths, conduct charcoal analysis and more radiocarbon dating. In the next

Obr. 13. Záchraný archeologický výzkum na lokalitě Želeč – Holcane v roce 2011. Pohled od jihu.

Fig. 13. Rescue archaeological excavation at the Želeč - Holcane site in 2011. View from the south.

Obr. 14. Želeč – Holcase. Horizontální a vertikální rozptyl nálezů.
Fig. 14. Želeč – Holcase. Horizontal and vertical distribution of finds.

Obr. 15. Želeč – Holcase. Jižní profil s vyznačením jednotlivých vrstev.
Fig. 15. Želeč – Holcase. Southern stratigraphic section with labelled layers.

year this excavation will be funded by a Hugo Obermaier Society Grant.

ŽELEŠICE (OKR. BRNO-VENKOV)

„Hoynerhügel“, „Dorflüssen“, „Hajanský“, Želešice III. Počátek mladého paleolitu. Sídliště. Zjišťovací výzkum.

V roce 2011 jsme pokračovali ve výzkumu lokality Želešice-Hoynerhügel (Schirmeisen 1934; Valoch 1956; Oliva 1989; Škrdla 2010; Škrdla et al. 2010, 2011; Škrdla, Rychtaříková 2011). Výzkum v roce 2011 navázal přímo na sondu z roku 2010 (viz NZ za rok 2010) a rozšířil ji 1 m jižním směrem, tj. proti svahu. Odkryta byla plocha 3,5 m².

Metodika výzkumu

Metodika výzkumu vycházela ze skutečnosti, že během dvou týdnů bylo třeba prokopat tři vrstvy sedimentů, jejichž mocnost dohromady místy přesahovala 1 m. Všechny vrstvy byly preparovány pomocí špachtlí a nálezy s rozměry většími než 1,5 cm byly zaměřovány ve třech souřadnicích. Souřadná soustava navázala na souřadnou soustavu vytýčenou na lokalitě v roce 2010. Výška (osa Z) byla měřena opět od bodu vneseného v roce 2010 na nedaleké kapli. Veškerý prokopaný materiál byl shromažďován po vzorcích o objemu přibližně 10 litrů (tomu odpovídá sektor 0,5 m * 0,5 m do hloubky přibližně 3 cm), nasucho proséván na lokalitě a následně proplaven mimo lokalitu.

Stratigrafie

Profil (obr. 16) sestával z ornice, pod kterou probíhala poloha sprašovitých přemístěných sedimentů s artefakty (1. nálezový horizont). Dále následoval hnědý půdní sediment (2. nálezový horizont) a oranžovo-hnědý půdní sediment (3. nálezový horizont). Povrch jednotlivých nálezových horizontů byl značně nerovný a v terénu proto bylo jejich odlišení nemožné.

Popis nálezů

Vzhledem k malému množství nálezů z jednotlivých nálezových horizontů a problému s jejich rozdělením do těchto horizontů (na kterém se bude pracovat později - je k dispozici 3D model nálezové situace) jsou v následující stati artefakty hodnoceny dohromady (Škrdla, Rychtaříková 2011).

Z technologického pohledu v kolekci převažují úštěpy (77 ks), které doprovází 4 čepele, 10 zlomků čepelí, 5 mikročepelí, 5 jader, 10 zlomků, 9 mikroúštěpů, 3 zlomky čepele s místní retuší a 3 úštěpy s místní retuší a 10 nástrojů.

Kolekce nástrojů zahrnuje 2 drásadla, 2 škrabadla, rydlo, odštěpovač, retušovaný zlomek a ze dvou kusů složený hrot typu Jerzmanowice.

Suroviny byly určeny pouze makroskopicky, nelze proto vyloučit několik chyb v rozlišení moravských jurských rohovců typů Krumlovský les a Stránská skála, toto pásmo nejistoty ale nepřesáhne 5 %. V surovinovém

spektu kolekce převažuje rohovec typu Krumlovský les (67 ks), který doplňuje rohovec typu Stránská skála (19 ks). Ojedinele se vyskytl rohovec typu Olomučany (12 ks), radiolarit (11 ks), křídový spongiový rohovec (4 ks), eratický silicit (8 ks), plasma (1 ks) a křemen (1 ks). Několik kusů bylo přepáleno (12 ks) a surovina jednoho artefaktu nebyla blíže určena (hornina).

Ve výplavu bylo mimo drobné mikroúštěpy přítomno množství ztenčovacích úštěpů z plošného retušování. Řada z nich představuje charakteristické ostríci úštěpky z bifaciálně retušovaných artefaktů (BTF).

Závěr

Výzkumem byla doložena přítomnost intaktních interstadiálních sedimentů, které obsahují pozůstatky osídlení z počáteční fáze mladého paleolitu. Je zřejmé, že industrie byla nalezena v různých stratigrafických úrovních. Byla získána menší kolekce štípané kamenné industrie, kterou lze klasifikovat jako szeletskou (na základě přítomnosti dokladů plošné retuše).

Výzkumem prokázána přítomnost intaktních poloh a možnost získat z lokality větší stratifikovanou a absolutně datovanou kolekci artefaktů (a to z různých stratigrafických úrovní) je slibným krokem k dalšímu poznání časné mladopaleolitického osídlení Brněnské kotliny a jejího zázemí.

Petr Škrdla, Tereza Rychtaříková, Ladislav Nejman

Literatura

Valoch, K. 1956: Paleolitické stanice s listovitými hroty nad údolím Bobravy. *Časopis moravského musea, sci. soc.* 41, 5–44.

Oliva, M. 1989: Paleolit. In: L. Belcredi ed: *Archeologické lokality a nálezy okresu Brno-venkov*, 8–32, Brno.

Schirmeisen, K. 1934: Steinzeitliche Funde aus der Brünnener Umgebung. *Sudeta* 10, 62–68.

Škrdla, P. 2010: *Želešice (okr. Brno-venkov)*. NZ uložena v Archivu ARUB pod č. j. 4714/2010.

Obr. 16. Želešice. Profil s třemi nálezovými horizonty a mrazovým klínem.

Fig. 16. Želešice. Profile with three find horizons and a frost wedge.